

СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА

GLOBAL TRENDS OF FINANCIAL FRAUD

Активне використання новітніх інформаційних технологій та безготівкових форм розрахунків призвело до зростання різноманітних видів шахрайства у фінансовій сфері. Під ризик шахрайських схем потрапляють практично всі сфери суспільних відносин, починаючи від фінансового кредитування та страхування і закінчуючи зовнішньоекономічною діяльністю та Інтернетом. У статті досліджуються основні тенденції фінансових злочинів та їхній вплив на економіку. Існує багато різних способів використання шахраями фінансових даних і викраденого майна для фінансового шахрайства. Найпоширенішими видами фінансового шахрайства є: обман споживачів; крадіжки особистих даних; іпотечні шахрайства шахрайство з кредитними та дебетовими картками; фальшиві благодійні організації та лотереї, шахрайство зі стягнення боргів тощо. Поширенню фінансових злочинів сприяє розвиток технологій, що вимагає від пересічних громадян, бізнесу та держави впровадження сучасних інструментів боротьби з ними.

Ключові слова: шахрайство, фінансовий злочин, крадіжка, капітал, збитки.

The active use of the latest information technologies and non-cash payment forms has led to an increase in various types of fraud in the financial sector. Moreover, virtually all spheres of public relations now fall under the risk of fraudulent schemes, starting from financial credit and insurance and ending with foreign economic activity and the Internet. Fraud is on the rise across the globe. Criminals are exploiting the convergence of social media, technology, and social engineering to create more potent and widespread scams. They are frequently designed to combine legitimate and unlawful dealings and payments, making it challenging to determine the full extent of criminal operations. When people commit financial crimes, they typically misrepresent or conceal the true nature of their transactions, assets, or ownership of entities. The article examines the main trends of financial crimes and their impact on the economy. Financial crime ranges from basic theft or fraud committed by ill-intentioned individuals to large-scale operations masterminded by organized criminals with a foot on every continent. There are many different ways fraudsters can use financial data and stolen property to commit financial fraud. Various online methods such as phishing and malware can give them access to passwords and account numbers, and more traditional techniques such as pickpocketing or stealing discarded documents can lead to card or account fraud. Consumer fraud occurs when a person suffers from a financial loss involving the use of deceptive, unfair, or false business practices. With identity theft, thieves steal your personal information, assume your identity, open credit cards and bank accounts, and charge purchases. Mortgage scams are aimed at distressed homeowners to get money from them. Credit and debit card fraud is when someone takes your information off the card and makes purchases or offers to lower your credit card interest rate. Fake charities and lotteries prey on people's sympathy or greed. Debt collection fraud tries to collect on unpaid bills whether they are yours or not. Accelerating digital initiatives by financial institutions has increased online fraud and financial losses. The boom in digitization has created multiple channels for fraudsters to exploit, driving fraud and financial crime losses to record levels worldwide. In addition, the use of new technologies makes it easier to commit fraud and financial crimes, attracting more fraudsters.

Key words: fraud, financial crime, theft, capital, losses.

УДК 657.631.6

DOI: <https://doi.org/10.32782/dees.5-13>

Дудченко Н.В.¹

к.е.н., доцент,
Черкаський державний технологічний
університет

Dudhenko Natalii

Cherkasy State Technological University

Постановка проблеми. Сучасний фінансовий світ дедалі більше інтегрується у цифрові та технологічні інновації, прилаштовує бізнес та споживачів послуг до швидкого обслуговування без додаткових зусиль. Проте, розвиток цифрових технологій супроводжується зростанням шахрайських дій. Одним з таких напрямів є фінансове шахрайство. В умовах сьогодення фінансове шахрайство так само поширене, як і понад 100 років тому, коли італійський шахрай Чарльз Понці вимагував у інвесторів їхні статки в одній із найперших гучних справ про фінансове шахрайство [1].

Фінансове шахрайство, зазвичай, відбувається шляхом позбавлення грошей, капіталу або іншим чином завдає шкоди фінансовому стану через обман, введення в оману чи інші незаконні дії.

Однією з причин значних темпів розвитку шахрайства у різних галузях називають пандемію COVID-19. Адже, глобальна епідемія мала

серйозний вплив на фінансову поведінку споживачів. Так, за даними Світового банку, у 2020 році споживачі проводили більше часу вдома, здійснювали менше офлайн-транзакцій, ніж у попередні роки, і значною мірою поклалися на потокові послуги, цифрову комерцію та платежі. Сьогодні дві третини дорослих у всьому світі здійснюють або отримують цифровий платіж [2]. Також відбулось значне зростання листувалися електронною поштою та текстовими повідомленнями, як для роботи, так і для особистого життя.

Відтак, компанії були змушені швидко змінити свої бізнес-моделі, перейти від особистого обслуговування до дистанційної взаємодії з клієнтами. Що, відповідно збільшило схеми незаконного заволодіння інформацією та ресурсами, як пересічних громадян, так і бізнесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі, світова спільнота все частіше стикається

¹ ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4859-929X>

з проявами шахрайських дій на фінансових ринках. За своїм змістом, шахрайство – це навмисне введення будь-кого в оману шляхом певних дій, щоб злочинець отримав неправомірну вигоду або позбавив права жертву. Проте, у світовій практиці існують різні підходи щодо трактування «шахрайства» у фінансовій сфері. Навмисним обманом з метою розкрадання грошових коштів, майна або законних прав, визначає шахрайство Міжнародна аудиторська компанія «Price waterhouse Coopers» [3]. Конвенція щодо захисту фінансових інтересів Європейського співтовариства виокремлює шахрайство щодо видатків та доходів бюджету ЄС [4], що призводять до зменшення (недоотримання) доходів бюджету ЄС.

У вітчизняній практиці дослідженням шахрайських дій у фінансовій сфері займалися Т. Кізіма та Ю. Хамига, які визначили фінансове шахрайство, як «сукупності економічних відносин, які реалізуються юридичними або фізичними особами (як правило, без насильницьких дій) в процесі формування, розподілу і використання фінансових ресурсів (доходів) шляхом обману або зловживання довірою чи службовим становищем з метою отримання економічної або/та іншої вигоди» [5]. О. Бура та І. Добровольська вважають, що це «вид економічного шахрайства, спрямований на розкрадання чужого майна або придбання права на чуже майно шляхом обману або зловживання довірою в сфері відносин з формування, розподілу і використання фінансових ресурсів суб'єктів економічних відносин» [6]. Разом з тим, Г. Чернишов, під фінансовим шахрайством досліджує «кримінологічне явище, що являє собою злочинну діяльність та виражається у системі кримінально-караних та легальних дій, які вчиняються шляхом обману або зловживання довірою в процесі формування, розподілу та використання грошових фондів з метою здобуття матеріальної вигоди» [7]. Г. Возняк, вважає, що «фінансове шахрайство в бюджетній сфері є допущенням порушень законодавства та бюджетної дисципліни з метою отримання власної вигоди чи третіх осіб, що призвели до втрати / чи недоотримання коштів у бюджет» [8].

У вітчизняній та світовій практиці, шахрайство, в усіх формах його прояву, карається законом, а на урядовому рівні розробляються та реалізуються різноманітні програми та проекти у цій царині. Проте, й натепер рівень шахрайства залишається рекордно високим – у різних формах з ним зіштовхується більше компаній, ніж будь-коли раніше. Так, понад половина українських компаній повідомили, що вони постраждали від шахрайства за останні роки. Незаконне привласнення майна, хабарництво і корупція посіли першу сходинку у рейтингу видів шахрайства [9]. У свою чергу, шахрайська діяльність здійснюється окремими особами, групою осіб або цілою комерційною

компанією. Шахрайство передбачає спотворення фактів шляхом навмисного приховування інформації або надання неправдивих заяв з метою отримання чогось, що не було б надано без обману.

З метою запобігання та виявлення шахрайських дій у фінансовій сфері, як в Україні, так і світі здійснюється низка запобіжних та профілактичних заходів. Але, як твердить наведена статистика, використання шахрайських схем зростає з кожним роком, що вимагає більш жорстоких дій уряду.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних інструментів фінансового шахрайства, визначення світової тенденції їхнього розвитку та формулювання основних напрямів мінімізації їхнього впливу на громадян, бізнес та державу.

Виклад основного матеріалу й отриманих наукових результатів. Розвиток технологій, як було зазначено, мав не лише позитивні тенденції суспільного розвитку, але й мав негативний вплив на зростання зафіксованих випадків шахрайства та збільшення схем їхнього застосування у фінансовому просторі. Сучасний рівень шахрайства у фінансовій сфері, за масштабами його поширення та розміром завданих збитків, рівнем організованості та ступенем конспіративності, об'єктами посягань і способами захисту від переслідування якісно відрізняється від традиційних способів заволодіння майном осіб, раніше відомих правоохоронним органам. Ознаками, які відрізняють шахрайство у фінансовій сфері від інших видів є:

- отримані збитки від злочинних дій відбуваються у кредитно-фінансовій сфері;
- наявність декількох способів вчинення правопорушення, від простого спотворення інформації до розробки схем фінансового злочину;
- використання як засобу злочину сучасної оргтехніки, а також значної кількості різноманітних документів (бухгалтерських, банківських, господарських тощо) [12].

Сучасні злочинці постійно впроваджують інновації, щоб знайти нові можливості для проникнення на фінансовий ринок та отримати неправомірну вигоду. Так, якщо ще 10 років тому шахрайство мало більш примітивний вигляд (табл. 1), то сьогодні схеми значно вдосконалились та розширились.

Фінансове шахрайство, як оди з видів шахрайства, – це навмисне використання незаконних прийомів чи методів з метою отримання фінансової вигоди. Зазвичай, випадки шахрайства виникають там, де немає контролю, чи цей контроль послаблений. Так, UK Finance опублікував щорічний Звіт про шахрайство за 2022 рік [10], у якому детально описано масштаби шахрайства в платіжній галузі Великої Британії. Понад 1,2 мільярда фунтів стерлінгів було вкрадено злочинцями шляхом санкціонованого та несанкціонованого шахрайства

Класифікація фінансових злочинів

Вид злочину	Наслідки
Крадіжки особистих даних	шахрайське стягнення або зняття коштів з рахунків, відкриття кредитних або банківських рахунків з оформленням витрат на власника даних на ім'я жертви відповідальність за всі витрати
Інвестиційне шахрайство	продаж інвестицій або цінних паперів з неправдивою, оманливою або шахрайською інформацією
Шахрайство з іпотекою та кредитуванням	відкриття іпотеки чи позики, використовуючи інформацію про третіх осіб або використовуючи неправдиву інформацію, продаж кредиторами іпотеки чи позики з неправдивою інформацією
Масове маркетингове шахрайство	вчиняється за допомогою масових розсилок, телефонних дзвінків або спаму, пропозиції та листи використовуються для викрадення особистої фінансової інформації або вимагання внесків і зборів до шахрайських організацій

Джерело: складено автором за даними [14]

у 2022 році, що еквівалентно понад 2300 фунтів стерлінгів втрат щохвилини.

У світі обсяги втрат від шахрайських дій зросли майже у тричі (рис. 1).

26% українських компаній за останні 24 місяці зазнали збитки від шахрайства у розмірі від 50 000 до 1 мільйона доларів США, 3% українських респондентів повідомили про збитки від шахрайства у розмірі понад 5 мільйонів доларів США (рис. 2) [9].

Загалом, в Україні від дій шахраїв постраждало більш як 51% населення протягом двох років, у той час, як середній показник у світі становить 47% [9].

Цифрові платформи, такі як соціальні мережі, послуги та електронна комерція відчиняють двері для шахраїв. Майже 40% випадків шахрайства пов'язані саме з використанням цифрових технологій та онлайн-сервісів. За даними Національної поліції України, продовж 2021 року, за зафіксованими правоохоронцями випадками, кіберзлочинці

обдурили українців більш ніж на 193 млн грн. Зокрема, Національний банк України за 2022 рік виявив 4,5 тис. шахрайських сайтів, які дублюють державні сайти для заволодіння даними українців. До повномасштабного вторгнення кіберполіція фіксувала 15–20 тис. звернень громадян щодо фінансового шахрайства, у 2022 році ця статистика значно зросла [11].

Злочинці стають все більш прогресивними та агресивними у своїх шахрайствах. Згідно з нещодавнім дослідженням, 79% американців вважають, що вони не захищають свою особистість в Інтернеті належним чином, за 2022 рік обсяг шахрайства з кредитними картками зріс більш ніж на 70%, при цьому американці втратили 56 мільярдів доларів через фінансові махінації [15].

Не зважаючи на різноманітні підходи до трактування фінансового шахрайства та його складових, сучасна світова практика виокремлює такі його основні види [16]:

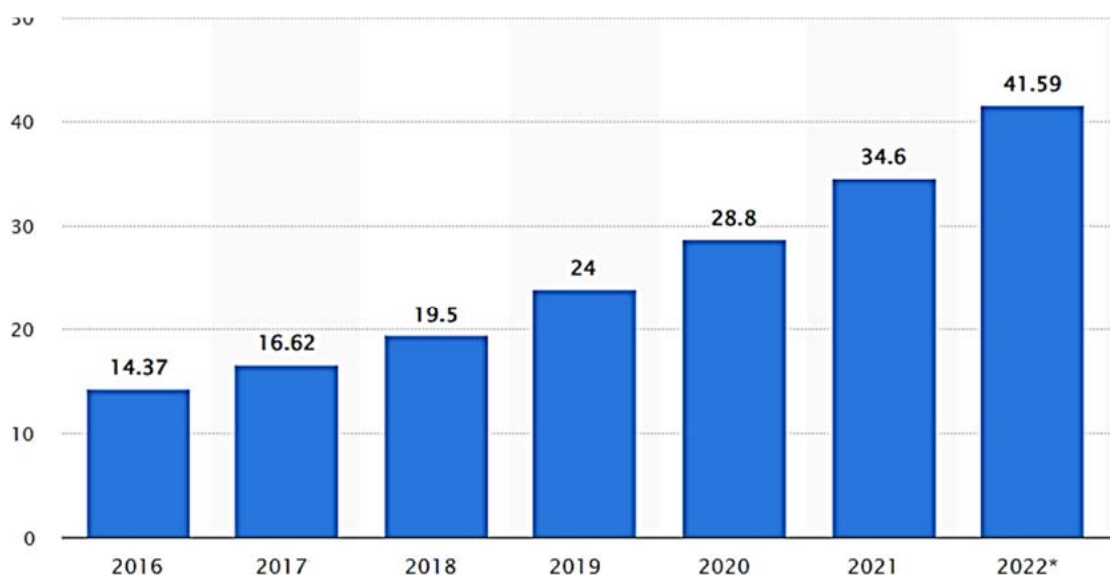

Рис. 1. Обсяг фінансового шахрайства у світі (виявлені та операції, яким вдалося запобігти), млрд дол.

Джерело: <https://delo.ua/finance/yak-ne-stati-zertvoyu-finansovix-saxrayiv-403498/>

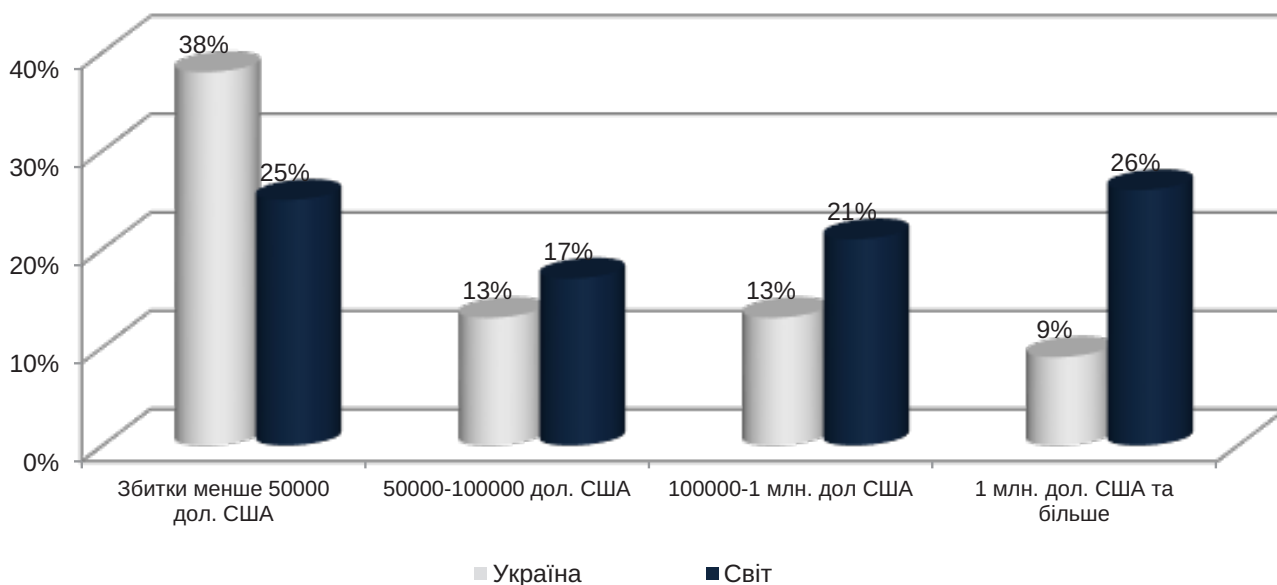

Рис. 2. Вартість шахрайства в Україні та світі, %

Джерело: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/economic-crime-survey.html>

1. Крадіжка особистих даних, що призводить до кредитного, банківського або грошового шахрайства. Крадіжка особистих даних стосується будь-якого виду шахрайства, вчиненого шляхом викрадення особистої інформації. Зловмисник використовує особисту інформацію, як-от ім'я, дату народження та номер соціального страхування, щоб отримати доступ до облікових записів і активів. Викрадення даних відбувається під час фішингової атаки, кібератаки, викрадення пошти, але є їй набагато простіший спосіб – купівля даних в Інтернеті.

2. Шахрайство з передоплатою, це здійснення платежу до отримання товару, послуги тощо. Що у результаті призводить до втрати коштів та неотриманні послуги. Також містить приховані платежі (комісії, винагороди). Сьогодні, одним з таких видів шахрайства, є евакуаційні перевезення – шахраї просять передплату на картку і просто зникають. Також здача в оренду не існуючого житла тощо.

3. Шахрайство з касовими та фальшивими чеками – звичайне банківське шахрайство, яке базується на тому, що для перевірки касового чека можуть знадобитися тижні. Повідомлення про такий вид шахрайства зросли на 65% з 2015 року [16].

4. Шахрайство з відшкодуванням податків і «примарні» податкові агенції. Одним із найпоширеніших є шахрайство з поверненням податків – це різновид викрадення особистих даних, коли злочинці шахрайським шляхом подають податкові декларації на ім'я третьої особи повідомляючи невірний дохід, щоб максимізувати відшкодування, яке потім внесе злочинець. У 2020 році IRS позначила 5,2 мільйона податкових декларацій як шахрайські [9].

5. Шахрайські благодійні організації, передбачають створення фальшивої благодійної організації та збір «пожертв». Приймаються лише пожертви готівкою, криптовалютою, подарунковими картками або банківськими переказами.

6. Шахрайство з кредитними картками – викрадення, створення клону, введення інформації на фішинговому веб-сайті

7. Поглинання фінансових рахунків – захоплення облікового запису шляхом доступу до одного з фінансових онлайн-рахунків.

8. Схеми Понці та інше інвестиційне шахрайство, яке передбачає вклади у не існуючі програми чи проекти.

9. Фінансове шахрайство малого бізнесу (розкрадання, зловживання тощо) – збитки від крадіжок працівників, розкрадання та нецільового використання коштів.

10. Романтичні шахрайства [16].

У Великій Британії, у 2022 році збитки від несанкціонованого шахрайства (крадіжки персональних даних) з використанням платіжних карток, дистанційного банківського обслуговування та чеків склали 726,9 мільйона фунтів стерлінгів, менше ніж на один відсоток у порівнянні з 2021 роком (табл. 2).

Шахрайство з дистанційною покупкою, коли злочинець використовує дані викраденої картки, щоб купити щось онлайн, телефоном або через пошту, залишається найбільшою категорією збитків на суму 395,7 мільйона фунтів стерлінгів, хоча ця цифра знову знизилася проти попереднього року. Шахрайство із втраченими та викраденими картками зросло на 30 № до 100,2 мільйона фунтів стерлінгів, а викрадення посвідчень картки, коли злочинець відкриває або заволодіває картковим

Втрати від авторизованого шахрайства у Великій Британії

Тип шахрайства	Загальні збитки у 2022 році, £ млн	Річна зміна від 2021 року	Кількість випадків у 2022 році	Річна зміна від 2021 року
Інвестиційна афера	114,1	-34%	10 085	-16%
Видача себе за персонал поліції/банку	109,8	-20%	16 948	-42%
Уособлення: інше	67,8	-13%	28,419	+8%
Шахрайство з покупкою	67	4%	117,170	+17%
Шахрайство з рахунками та дорученнями	49,5	-13%	3340	-23%
Шахрайство з передоплатою	32,2	0%	27,329	+33%
Романтична афера	31,3	1%	3649	+12%
Шахрайство генерального директора	13,4	6%	432	-6%
Всього	485,2	-17%	207,372	+6%

Джерело: [17]

рахунком на чуже ім'я, зросло майже вдвічі до 51,7 мільйона фунтів стерлінгів.

У 2022 році було зареєстровано 207 372 випадки шахрайства з APP із валовими збитками 485,2 мільйона фунтів стерлінгів, що на 17 % менше, ніж у 2021 році. Ця загальна сума включає:

- 177,6 мільйона фунтів стерлінгів було втрачено через шахрайство з видаванням себе за іншу особу (видача себе за персонал поліції/банку та видавання за іншого), за допомогою яких злочинці видають себе за низку організацій, щоб обманом змусити людей надати свою особисту та фінансову інформацію. Це була найбільша категорія втрат АПП.

- 114,1 мільйона фунтів стерлінгів було втрачено через інвестиційні афери.

- 117170 випадків шахрайства з покупками, що означає, що це був найпоширеніший вид шахрайства, на який припадало 57 % усіх випадків.

У той час, як загальний рівень шахрайства в додатках знизився, сума, повернута клієнтам, зросла на 5 відсотків до 285,6 мільйонів фунтів стерлінгів у 2022 році. Так, у Великій Британії відмічено, хоча й повільне, але скорочення шахрайських дій та втрат.

Проте, у світі У 2022 році продовжують зростати збитки від зловживання онлайн-платформам, які злочинці використовують для обману своїх жертв. Сюди входять інвестиційні шахрайства, рекламовані в пошукових системах і соціальних мережах, романтичні шахрайства, вчинені через онлайн-платформи для знайомств, і шахрайство з покупками, рекламоване через соціальні мережі та веб-сайти аукціонів. Зловмисники, й надалі використовують шахрайські телефонні дзвінки, текстові повідомлення та електронні листи, а також підроблені веб-сайти та публікації в соціальних мережах, щоб обманом змусити людей надати особисті дані та паролі.

Отже, у сучасному світі, що стає все більш цифровим і гіперз'єднаним, тенденції шахрайства постійно змінюються та розвиваються. Прискорення цифрових ініціатив фінансовими установами збільшило онлайн-шахрайство та фінансові втрати. Бум цифровізації створив численні канали для використання шахраями, підвищивши збитки від шахрайства та фінансових злочинів до найвищого рівня в усьому світі. Крім того, використання нових технологій полегшує вчинення шахрайства та фінансових злочинів, залучаючи більше шахраїв.

Так, багатоканальна комерція покращує взаємодію з користувачем, але вона також збільшує площу атаки для шахраїв через проблеми з кібербезпекою та відсутність уніфікованих ідентифікацій користувачів у цифрових і фізичних середовищах [18].

Сьогодні, все більше у світі розвивається ринок криптовалют, та стає привабливим для покупців/інвесторів, але через недосконалість нормативних актів та відсутність ефективних механізмів захисту, криптовалюти платформи у світі залишаються легкою здобиччю для шахраїв. Шахрайські групи, своєю чергою, інвестують значні кошти в технології та процеси і все частіше діють як бізнес, надаючи пріоритет тому, що дійсно приносить гроші і діє безвідмовно.

Отже, сьогодні в усьому світі існує проблема боротьби з фінансовим шахрайством, і як показує практика, розвиток технологій зумовлює зростання втрат від шахрайських дій. Відтак постає питання розробки сучасних механізмів захисту інформації та підвищення фінансової грамотності громадян.

Висновки з проведеного дослідження. Фінансове шахрайство – кримінальна дія, спрямоване на заволодіння грошовими коштами іншої особи, яка не передбачає вбивство або фізичну шкоду. Фінансові злочини, зазвичай, ретельно

сплановані і не відбуваються випадково. Фінансові шахраї вдаються до різних методів впливу: інформаційний та психологічний тиск, а жертвам таких шахраїв стають інвестори та домогосподарства. Проте, не зважаючи на значні темпи зростання даного виду злочину, на урядовому рівні необхідно створити нову галузеву стратегію боротьби з фінансовим шахрайством, спрямовану на попереджені та запобігання шахрайству та роботу з усіма зацікавленими сторонами для співпраці, щоб зменшити вразливі місця на кожному етапі шахрайства.

Наразі, у світі використовуються глобальні інструменти цифрової ідентифікації – прийняті банками для виявлення та запобігання потенційному шахрайству шляхом аналізу мільярдів транзакцій у реальному часі в різних країнах. Отримані дані поєднуються з наявними даними, що дозволяє ідентифікувати та позначити будь-яку аномальну та потенційно шахрайську діяльність клієнта.

Доцільним є застосування багатофакторної автентифікації, яка допомагає зменшити шахрайство шляхом перевірки особи клієнта. Також, доцільно й надалі розвивати обмін даними в режимі реального часу, що дозволить на основі використання онлайн-платформи, здійснювати обмін інформацією в режимі реального часу між секторами для виявлення та припинення рекламного шахрайства.

Отже, зростання фінансового шахрайства пов'язують з глобальною кризою, яка призводить до знецінення активів та зниження їх прибутковості. У результаті споживачі втрачають пильність і спокушаються обіцянками швидкого заробітку. Крім того, шахрайство набирає обертів на тлі поширення нових схем інвестування, таких як блокчейн та криптовалюти, а також у зв'язку з міграцією багатьох фінансових послуг у онлайн (мобільний банкінг, біржова торгівля тощо).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Brian O'Connell. 9 of the Biggest Financial Fraud Cases in History. 2023. URL: <https://money.usnews.com/investing/stock-market-news/slideshows/biggest-corporate-frauds-in-history>.
2. Financial crime trends to watch out for in 2023. URL: <https://fintech.global/2023/01/30/financial-crime-trends-to-watch-out-for-in-2023>.
3. Price waterhouse Coopers Україна. URL: http://www.pwc.com/en_UA/ua/services/forensic/assets/gecs_2011_report_ukraine_rus.pdf.
4. Конвенція щодо захист фінансових інтересів Європейських співтовариств: АКТ РАДИ від 27 вересня 1996 року про укладення Протоколу. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-96#Text.
5. Кізіма Т., Хамига Ю. Фінансове шахрайство: теоретична концептуалізація та економічне підґрунтя. *Світ фінансів*. 2019. № 2 (59). С. 109–123.

6. Бура О. В., Добровольська І. І. Фінансове шахрайство в Україні та заходи протидії. URL: <http://libfor.com/index.php?newsid=2879>.

7. Чернишов Г.М. До питання про визначення фінансового шахрайства. Науковий вісник Ужгородського національного університету. *Право*. 2014. Вип. 26. С. 230–234

8. Возняк Г. В. Фінансове шахрайство в бюджетній сфері: економічна сутність і різновиди. *Бізнес Інформ*. 2020. № 4. С. 334–339.

9. Всесвітнє дослідження економічних злочинів та шахрайства 2020. URL: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/economic-crime-survey.html>.

10. 2022 Annual Fraud Report. URL: https://www.ukfinance.org.uk/system/files/2023-05/Annual%20Fraud%20Report%202023_0.pdf

11. НБУ за 2022 р. виявив 4,5 тис. шахрайських сайтів. URL: <https://interfax.com.ua/news/telecom/891449.html>

12. Нежива М.О., Мисюк В.О. Протидія шахрайству в умовах війни. *Бізнес Інформ*. 2023. № 1. С. 160–166.

13. PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022. URL: <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.htm>.

14. Financial Fraud. URL: <https://cleartax.in/g/terms/financial-fraud>.

15. 2021 Identity fraud report shifting angles identity fraud. URL: <https://javelinstrategy.com/content/2021-identity-fraud-report-shifting-angles-identity-fraud>.

16. 10 Common Types of Financial Fraud & Schemes URL: <https://www.aura.com/learn/types-of-financial-frauds>.

17. Over £1.2 billion stolen through fraud in 2022, with nearly 80 per cent of APP fraud cases starting online. URL: <https://www.ukfinance.org.uk/news-and-insight/press-release/over-ps12-billion-stolen-through-fraud-in-2022-nearly-80-cent-app>.

18. Top Trends to watch out for in 2023 regarding fraud and financial crime. URL: <https://quadrant-solutions.com/blogs/top-trends-to-watch-out-for-in-2023-regarding-fraud-and-financial-crime>.

REFERENCES:

1. Brian O'Connell (2023). 9 of the Biggest Financial Fraud Cases in History. Available at: <https://money.usnews.com/investing/stock-market-news/slideshows/biggest-corporate-frauds-in-history>.
2. Financial crime trends to watch out for in 2023. Available at: <https://fintech.global/2023/01/30/financial-crime-trends-to-watch-out-for-in-2023>.
3. Price waterhouse Coopers. Available at: http://www.pwc.com/en_UA/ua/services/forensic/assets/gecs_2011_report_ukraine_rus.pdf.
4. Konventsiia shchodo zakhyst finansovykh interesiv Yevropeiskykh spivtovarystv [Convention on the protection of financial interests of the European Communities]. АКТ РАДИ від 27 вересня 1996 року про укладення Протоколу. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_001-96#Text.
5. Kizyma, T., Khamyha, Yu. (2019) Finansove shakhraistvo: teoretychna kontseptualizatsiia ta eko-

nomichne pidgruntia [Financial fraud: theoretical conceptualization and economic basis]. *Svit finansiv*, vol. 2 (59) (2019), pp. 109–123.

6. Bura, O., Dobrovolska, I. Finansove shakhraistvo v Ukraini ta zakhody protydii [Financial fraud in Ukraine and countermeasures]. Available at: <http://libfor.com/index.php?newsid=2879>.

7. Chernyshov, H. (2014). Do pytannia pro vyznachennia finansovoho shakhraistva [On the issue of defining financial fraud]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*, vol. 26, pp. 230–234.

8. Voznyak, Halyna (2020) Finansove shakhraistvo v biudzhethnii sferi: ekonomichna sutnist i riznovydy [Financial fraud in the budget sphere: economic essence and varieties]. *Business Inform*, vol. 4, pp. 334–339.

9. Global Economic Crime and Fraud Survey 2020. Available at: <https://www.pwc.com/ua/uk/survey/2020/economic-crime-survey.html>.

10. 2022 Annual Fraud Report. Available at: https://www.ukfinance.org.uk/system/files/2023-05/Annual%20Fraud%20Report%202023_0.pdf.

11. The National Bank of Ukraine identified 4,500 fraudulent websites in 2022. Available at: <https://interfax.com.ua/news/telecom/891449.html>.

12. Nezhyva, Mariia O., and Mysiuk, Viktoriia O. (2023) Protydiia shakhraistvu v umovakh viiny [Anti-Fraud During the War]. *Business Inform*, vol. 1, pp. 160–166.

13. PwC's Global Economic Crime and Fraud Survey 2022. Available at: <https://www.pwc.com/gx/en/services/forensics/economic-crime-survey.htm>.

14. Financial Fraud. URL: <https://cleartax.in/g/terms/financial-fraud>.

15. 2021 Identity fraud report shifting angles identity fraud. Available at: <https://javelinstrategy.com/content/2021-identity-fraud-report-shifting-angles-identity-fraud>.

16. 10 Common Types of Financial Fraud & Schemes. Available at: <https://www.aura.com/learn/types-of-financial-frauds>.

17. Over £1.2 billion stolen through fraud in 2022, with nearly 80 per cent of APP fraud cases starting online. Available at: <https://www.ukfinance.org.uk/news-and-insight/press-release/over-ps12-billion-stolen-through-fraud-in-2022-nearly-80-cent-app>.

18. Top Trends to watch out for in 2023 regarding fraud and financial crime. Available at: <https://quadrant-solutions.com/blogs/top-trends-to-watch-out-for-in-2023-regarding-fraud-and-financial-crime>.